

EN NY DOGMATIK? PRÆSENTATION AF KEVIN J. VANHOOZER

Professor emeritus, teol.dr. Asger Chr. Højlund

Den amerikanske teolog Kevin J. Vanhoozer (*1957) er uden tvivl en af de mest fremtrædende systematiske teologer blandt evangelikale i dag, ikke bare i USA, men i verden.

Han fremtræder ganske vist ikke som en typisk evangelikal amerikaner (hvis man vil undskylde mig en stereotyp fordom). Allerede i sin PhD-afhandling, som han i øvrigt skrev ved universitetet i Cambridge i England, beskæftigede han sig indgående og positivt med den kendte franske filosof Paul Ricoeur (hvis tænkning minder en del om den tyske filosof Hans-Georg Gadamer). Denne forbindelse med europæisk filosofi blev udbygget ved en ansættelse ved universitetet i Edinburgh 1990-1998 og er fortsat med f.eks. opgaven som redaktør for *Cambridge Companion to Postmodern Theology*, sæde i redaktørpanelet for *International Journal of Systematic Theology* og andre lignende opdrag. Og det atypisk evangelikale viser sig ikke mindre ved det, han skriver, og den måde, han skriver på. I sit meget omfattende forfatterskab, hvor de tre bøger *Is There a Meaning in this Text?*

(1998), *The Drama of Doctrine* (2005) og *Remythologizing Theology* (2010) indtil videre udgør grundpillerne, møder vi en iver efter at indgå i dialog med samtidens filosofi og systematiske teologi og en stor fortrolighed med og kreativ brug af den. Kevin Vanhoozer fremstår som en renlivet akademiker med endog meget høje ambitioner om at være på niveau med samtidens tænkning.

Ikke desto mindre er han evangelikal. Ikke bare er det der, han kirkeligt kommer fra og fik sin grundlæggende teologiske uddannelse (Westmont College i Santa Barbara, Californien, hvor han stammer fra). Det er også basis for det sted, han har været ansat langt det meste af sit liv, og hvor han vendte tilbage, da han i 1998 flyttede fra den prestigefyldte stilling i Edinburgh til USA, nemlig Trinity Evangelical Divinity School i Deerfield i nærheden af Chicago, med kendte folk som Don Carson, Donald Guthrie og Richard Averbeck i sin stab, og med bekendelsen til Bibelens »inerrancy« som en del af sit grundlag. Betegnelsen evangelikal er – uanset forpligtetheden på Bibelens »iner-

rancy« – ganske vist en temmelig bred betegnelse i USA, rummende synspunkter der efterhånden må siges at være noget langt fra, hvad man traditionelt ville kalde bibeltroskab eller konservativ kristendom. Men det ville efter min mening være forkert at placere Vanhoozer der. Det vil forhåbentlig fremgå af det følgende, som først og fremmest bygger på læsning af de tre nævnte hovedbøger.

Det evangelikale ved Vanhoozer viser sig bl.a. i, at det er med Bibelen, han begynder, nemlig om og hvordan det i dag kan hævdes, at Bibelen kan danne basis for tro og erkendelse.

Is There a Meaning in this Text? The Bible, the Reader, and the Morality of Literary Knowledge (1998)

Baggrunden for det, Vanhoozer i denne bog vil sige om Bibelen og spørgsmålet om tro og erkendelse, er postmodernismen. Noget han, som han siger det i et interview i en præsentationsartikel i *Christianity Today*, aldrig hørte om i sin studietid, og hvis opgør med modernismen de evangelikale institutioner, han studerede ved, dengang stod totalt fremmede over for. Som han med et sigende billede siger det: »Evangelicals had tied themselves to the mast of the modern ship« (Stafford 1999, 40).

Det er ikke, fordi han ikke er kritisk over for det postmoderne. Bogen tager sit udgangspunkt i den »incredulity toward meaning« (Vanhoozer 1998, 16), som det postmoderne er kendetegnet af. Ifølge folk som Derrida findes der ikke sådan noget som en forfatter bag en tekst,

hvis mening det drejer sig om at nå ind til. »Mening« er en bestemt fortolkningsforsøg på at sætte sig på forståelsen og dermed først og fremmest et udtryk for magt. Det er denne magt, den postmoderne dekonstruktive læsning af tekster skal være med til at opløse ved at pege på de mange mulige læsninger (f.eks. 18-20, 119-125).

Vanhoozers bog er skrevet op imod denne afvisning af mening – bogen er hele vejen igennem ude på at svare bekræftende på spørgsmålet i bogens titel. Imod postmodernismen plæderer den stærkt for, at der findes sådan noget som mening – med udgangspunkt i den påfaldende begrundelse, at det er det, vores forhold til Bibelen og til Gud bygger på (29-32). Apologetisk set virker det jo håbløst at lægge udgangspunktet for sin argumentation i den kristne tro. Det er ikke desto mindre det, Vanhoozer gør igennem hele sit forfatterskab (allerede i *Is there a Meaning* henviser han til Karl Barth som en inspiration, 285, i *Remythologizing Theology* bliver dette meget mere udtalt). Men det betyder ikke, at han så bare trækker sig tilbage til et lukket troens rum. Hans intention er i høj grad at få samtiden og dens filosoffer i tale. Det sker bare ad en anden vej, nemlig ved at vise, hvad afvisningen af, at der er mening i tekster, medfører. Med postmodernismens hævde af kritikken og mistroen som den overordnede norm (32) overlades vi dybest set til os selv. Vi lukker os for det, som møder os som noget, der er noget. Vi fornægter det, som vi rent faktisk erfarer, når f.eks. tekster siger os noget og gør noget ved os (170, 198, 202). Ja, ifølge Vanhoozer fører det i sidste ende til ophævelsen af huma-

nitet. Med Vanhoozers typisk kringlede måde at udtrykke sig på: »If 'the author' dies, so too does human agency. ... If authors cannot author, can any agent act? This is an urgent question, and not for hermeneutics only; for it is by no means clear that the freedom to undo texts leads to liberation of the self rather than the self's undoing« (89). Grundlæggende er det troen på en Gud der taler, der sikrer os mod selvets opløsning. Det er dybest set dette, der er på spil i arbejdet på at hævde, at der er en mening i den bibelske tekst, dvs. at der er en forfatter bag.

Men samtidig med, at Vanhoozer på den måde gør op med postmodernismen, er der helt klart også ting i postmodernismen, han vedkender sig. Grundlæggende er postmodernismens opgør med modernismen noget, de evangelikale skulle tage til sig i stedet for at »tøjre sig til modernismens mast«, hvad man f.eks. gør, når man lægger alle sin anstrengelser i at vise, at Bibelen formidler propositionel sandhed og historisk »korrekte« udsagn (306f). Derridas dekonstruktivistiske læsning kan tjene som en slags lovens gerning ved at afsløre al falsk sikkerhed (184). En ting er, at vi i Bibelen virkelig møder en forfatter, der taler, og ikke bare os selv. En anden ting er, at vore fortolkninger af dette er og bliver menneskelige (300-303). Her kan det postmoderne lære os at være ydmyge og lade teksterne komme til orde på deres egne præmisser i stedet for at tillægge dem en måde at virke og formidle erkendelse på, der har sin baggrund i modernismen med dens krav om sikker viden på grundlag af et fornuftsmæssigt sikkert grundlag. Det er ikke mindst her,

Ricoeur og Gadamer kommer ind i billedet med deres tanker om teksters måde at formidle erkendelse på, hvor det handler om noget meget mere omfattende end formidling af »facts« og viden, nemlig »forståelse« (106-109).

Bibelen har en forfatter – det er et af de grundlæggende temaer i bogen. Det vil sige, at vi beskæftiger os med Bibelen ud fra troen på, at der står en bag, der vil os noget. At vi lytter efter en stemme. Men en stemme, der taler til os igennem en mangfoldighed af stemmer og genrer. Nogle af dem har karakter af formidling af facts, andre, og det udgør langt den største del af Bibelen, har karakter af løfter, trusler, anvisninger eller blot beretninger. Det siger os noget om, at det, som Bibelen vil med os, er langt mere end formidling af erkendelse. Og at Bibelen grundlæggende fungerer på samme måde, som litteratur gør, ved at lade forskellige røster komme til orde, i medspil og modspil, og igennem det alt sammen vække erkendelse og formidle forståelse, med centrum i Kristus. Det er en af grundene til, at Vanhoozer hellere taler om den litterære end om den bogstavelige mening (303-315). Bogstavelig mening fokuserer på det historiske og fortidige, den litterære mening har fokus på, at Bibelen er en bog, hvorigennem Gud taler.

Med *Is there a Meaning* får Vanhoozer lagt basis for teologien der, hvor han tydeligvis vil, at den skal ligge, nemlig i Bibelen. Uden på nogen måde at være døv for dem, der i dag sætter spørgsmålstegn ved, om vi overhovedet kan gå ud fra, at der findes noget, der kan danne basis for tro og erkendelse, søger han at vise, at det

er det, vi må gøre, ikke mindst ved at pege på de almenmenneskelige implikationer af en afvisning af det. Det, han imidlertid ikke får sagt så meget om, er, *hvordan* Bibelen udgør basis for det, kristne tror, ja, hvad kristen tro og erkendelse overhovedet er. Det er det, han bruger sin næste store bog til at udfolde.

The Drama of Doctrine: A Canonical-Linguistic Approach to Christian Theology (2005)

Allerede i bogens forord får vi at vide, at bogens anliggende er at slå et slag for lærens betydning for troen (Vanhoozer 2005, xii-xix). Anledningen til det er ikke alene den postmoderne modstand mod det, men også den modstand, man kan møde i evangelikale cirkler. I begge sammenhænge forbindes tro med følelse og liv, og lære med magt og splittelse. Imod det ønsker Vanhoozer at vise, at lære har afgørende betydning for det levede liv. Vel at mærke ikke bare i terapeutisk forstand, at det er godt for os. For i lære handler det dybest set om, at der er noget, der er sandt, og noget, der er falsk (2).

Udfoldelsen af det sker ikke mindst i samtale med George Lindbeck og den post-liberale teologi (6-7, 10-12). Lindbeck har en dyb forståelse af, at den tid er forbi, hvor man kan bygge kristen tro og lære på fornuft eller sikker viden. Ligesom Vanhoozer har han forstået, hvor meget dette er en del af modernismens paradigme, som vi gør vel i at tage afsked med. Fornuftens såkaldte eviggyldige sandheder er ikke eviggyldige, men formet af den historie, de er en del af. At bruge dem som basis for at godtgøre eller be-

skrive den kristne tro og dens sandhed, er en misforståelse. Den kristne tro er en del af et andet tankemønster eller sprogspil, som man kun når til en forståelse af ved at analysere den kristne tro selv og den tradition, den er en del af. Lindbeck kalder derfor sin tilgang til teologien *Cultural-Linguistic*. Ligesom vi søger at forstå sproget ved at analysere dets indre strukturer og virkemidler og ikke ved at spørge efter sprogets sandhed og gyldighed i almen forstand, når vi kun til en forståelse af den kristne tro ved at analysere de mønstre, der bærer den, og som den kristne tradition rummer afgørende nedslag af, uden at holde dette op imod en eller anden almen sandhed.

Det er meget i dette, som finder genklang hos Vanhoozer. Men samtidig er der ingen tvivl om, at det er denne position, meget af bogen er skrevet op imod – den postliberale teologi spiller på mange måder den samme rolle for denne bog, som postmodernismen gjorde for *Is there a Meaning*. En af Vanhoozers afgørende indvendinger mod den kulturelt-lingvistiske forståelse af teologien er, at den ikke er i stand til at skelne mellem sandt og falsk. Som han siger: Der er noget i teologiens væsen, der strider imod at skulle nøjes med at være en beskrivelse af kirkepraksis (7). For at kunne fælde en dom mellem sandt og falsk, må der være noget, der står uden for og over enhver kirkepraksis og tradition. Og der er ingen tvivl om, hvad det er ifølge Vanhoozer, nemlig Bibelen. Vanhoozer kalder derfor sin egen tilgang til teologien for *Canonical-Linguistic* (16).

Der er grund til at understrege, at dette ikke betyder, at Vanhoozer har et

negativt syn på kirke og tradition. Han har ikke meget til overs for det kritiske forhold til traditionen, der er så typisk for mange evangelikale. Et sted kalder han sin tilgang for »Catholic-Evangelical Orthodoxy« (25). Det katolske signalerer her vigtigheden af at lytte til andre traditioner, »a crucial antireductionalist qualifier that prohibits any one reception of the gospel from becoming paramount« (27). Andre steder kan han fremhæve den oldkirkelige *trosregel* som en uundværlig nøgle til sand forståelse (203-210), ligesom han kan understrege *kirkens* uundværlige betydning som den anden side af den mønt, som den bibelske kanon udgør den ene side af: »The Bible alone, not the church, is the supreme norm of faith, and yet this norm is not effective apart from the church« (231).

Alligevel er der gennem hele bogen et klart opgør med tanken om, at det er traditionen, læren hentes fra, uanset hvor tiltrækkende det er netop i en postmoderne og kommunitaristisk tænkende tid som vor (dvs. en tid kendetegnet af betoningen af kulturen eller fællesskabet som det, vi er fanget ind af og restløst henvist til, når det drejer sig om formning af tro og liv). Ikke blot, fordi det gør os ude af stand til at kunne dømme mellem sandt og falsk, da traditioner som bekendt kan tage fejl (Luther). Men endnu mere, fordi det strider imod det, der er den kristne tros væsen, nemlig at det er Gud, vi relaterer til og står under, og ikke mennesker. En traditionsforståelse som den, Lindbeck repræsenterer, leder let til en kirkelig selvtilfredshed og arrogance (162). Ja, Vanhoozer kan ligefrem sige, at postlibe-

ralismen er »but one step removed from viewing theology as anthropology« (187), dvs. at det, teologien bygger på, er projektioner af menneskelige tanker og forestillinger om Gud, ikke Gud selv i hans åbenbaring. Eller som han et sted siger om den britiske teolog John Milbank og hans *Radical Orthodoxy* (et lignende forsøg på at fastholde ortodoks kristendom i en vis alliance med postmodernismens opgør med modernismen): Det bliver den effekt, Jesus har på os, og ikke Jesus i evangeliernes vidnesbyrd, der bliver normen (192).

I modsætning til dette er det lærens opgave at bevare forbindelsen til det, som er troens kilde og udgangspunkt, nemlig evangeliet om Jesus. Det handler om at fastholde identitet midt i de forandringer, som kirken og de kristne hele tiden befinder sig i, fordi vi som kristne er sat ind i en historie, der fortsætter til Kristi genkomst. Og den identitet hænger først og fremmest sammen med evangeliet. »Christianity implies a relationship to the event that founded it and gave it its name, the gospel of Jesus Christ« (124). Ikke at traditionen ikke kan spille en vigtig rolle her. Men når vi som kristne går ind i »new and unchartered intellectual and cultural territory« (22), rummer den en begrænsning, bl.a. fordi den lægger op til repetition, hvor det, der er brug for, er nye ord på basis af dyb indsigt i Skriften, sådan som Nikænums *homousia* var det (127-129, 343-344).

Men hvordan er det så, at Skriften skal danne basis for lære? Vi har allerede set, hvordan Vanhoozer peger på litteraturen som en hjælp til at forstå Guds måde at kommunikere med os på igennem Bi-

belen. Vanhoozer er derfor også positivt indstillet til den betoning af Bibelens fortælling, der for alvor kom på banen i 80'erne (48). Men det er alligevel ikke tilstrækkeligt til at dække den virkelighed, vi møder i Bibelen. For fortællinger er noget, vi lytter til og lader os belære af. Men det ord, der møder os igennem Bibelen, er et ord, der på en helt anden måde henvender sig til os og inddrager os. Det er her, ordet »drama« kommer ind i billedet (44-50, 77-79).

Til forskel for et stykke litteratur er Bibelen noget, vi kaldes til at tage del i, »spille med« i. Det, vi kaldes til at spille med i, er et stykke med udgangspunkt i Gud – det understreges igen og igen af Vanhoozer, sikkert for at hindre en for aktivistisk og menneskecentreret forståelse (81, 101, 239). Det er Gud, der hele tiden har »den ledende rolle«. Men hans ord har altså karakter af en sådan inddragelse, et kald til at tage del i noget. Som Vanhoozer med henvisning til Wittgenstein karakteriserer sproget, og da ikke mindst det bibelske sprog: »Language is not simply a tool for information processing but a rich medium of communicative action and interaction« (47).

Vanhoozer går utrolig langt i udnyttelsen af dramaet eller teateret til at belyse vores forhold til Bibelen og til Gud. Et stykke er jo bestemt til at blive opført. Selv om man da godt kan læse et teatermanuskript, er det begrænset, hvad man får ud af det. Det eneste, der står i manuskriptet, er jo replikkerne og enkelte regibemærkninger, mens de mange beskrivelser, forklaringer og stemninger, litteratur er fyldt af, er fraværende. Det er det, opfø-

relsen skal give (101). Og det er her, indlevelse, forestillingsevne, nøje aflytning af det, der sker i replikkerne, hvad slags person og livsskæbne, de rummer osv., er afgørende både for de enkelte spillere i forhold til de roller, de får, og ikke mindst for instruktøren, der har ansvaret for, at det hele hænger sammen.

Og så er der en ting mere ved teatermanuskriptet, nemlig at det jo er i dag, det skal opføres. At det har en nutidig horisont. For kristendommens vedkommende, at det er nu, Gud kalder os til at tage del i sit drama (239). Stykket, der skal opføres, er ikke nyt, manuskriptet er det samme. Og det er afgørende, at det virkelig er det samme stykke, der opføres, fordi det er igennem dette stykke, Gud træder frem for os. Men det er nu, det skal opføres. For at det kan ske, kræves der en så dyb forståelse af stykkets replikker og regibemærkninger, at man bliver i stand til at transponere det til i dag (»transponere« er et udtryk fra musikken, der handler om at overføre noget musik til en anden toneart). Det udelukker ikke improvisation, tværtimod er det en integreret del af Vanhoozers forståelse af omsættelsen af Bibelen til i dag. Men som al improvisation kræver det stor fortrolighed med stykket (340-344).

Denne sammenligning af Bibelen med et manuskript kaster et vigtigt lys over, hvordan Bibelen skal læses. Bl.a. bruger Vanhoozer det til at gøre op med forståelsen af Bibelen som et reservoir for sandheder, i form af tekstbeviser eller grundlæggende principper, man uddrager af teksterne, »propositions«, efter at man har afklædt dem deres tidsbundne eller

mere poetiske sprogdragt (266-278). Det er en tilgang, man typisk finder hos folk med det, de selv vil kalde en høj skriftforståelse, som C.F. Henry og Walther Kaiser (Meadors 2009, 19-50), som igen hænger sammen med en overbevisning, som er typisk for mange amerikanske evangelikale, nemlig at al kristen tro og praksis skal kunne belægges med direkte henvisning til Skriften. Men det er at ramme ved siden af, hvad Bibelen er for en størrelse. Ord og beretninger skal ikke afklædes deres historiske eller poetiske klædedragt. Tværtimod handler det om at lade den stå, fordi det er igennem Bibelen i netop den form, vi får den dybdeforståelse, som er den afgørende forudsætning for at leve i og med evangeliet i dag.

Men denne sammenligning af Bibelen med et manuskript siger ifølge Vanhoozer også en hel masse om, hvad lære er for noget. Lærens og lærerens rolle kan nemlig sammenlignes med den rolle, instruktøren og instruktøren spiller i opførelsen af et teaterstykke (Vanhoozer 2005, 77-78, 243-246). Vi kaldes alle på scenen af Gud. Det bibelske ord er manuskriptet for vores liv i dag. Men ligesom det i arbejdet med opførelsen af et teaterstykke er afgørende med en instruktør, der på en særlig måde skal være i stand til at forstå stykket, se, hvad det er ude på, kunne sætte de enkelte replikker og scener ind i en større sammenhæng, sådan er det også afgørende, at der er nogle, der får denne dybdeforståelse af det bibelske budskab. Der ser, hvor de enkelte ord i Bibelen befinder sig i den samlede helhed, hvad de enkelte dele har at betyde i forhold til det store billede, hvad Gud er ude på i sit ord, også i dag osv.

Det er ikke mindst det, læren og teologien er der for.

Ligesom det i forbindelse med opførelsen af et klassisk teaterstykke er oplagt at studere, hvordan man tidligere har opført det, fordi det kan give vigtige indsigter i, hvad det er, stykket kan og vil, sådan er det også for teologien afgørende at studere tidligere »opførelser« af den kristne tros drama – f.eks. i form af bekendelser eller skelsættende afgørelser i stridigheder og vejvalg, kirken tidligere har stået over for (449-451). Som vi allerede har været inde på, er Vanhoozer langt fra nogen fjende af traditionen. Det hænger bl.a. sammen med forståelse af den kristne tro som en del af historien frem mod Kristi genkomst, noget der gør, at historien aldrig kan blive ligegyldig (50-53). Læreafgørelser kan ganske vist, i deres kondenserede form, opleves som den rene algebra (448). Og de er da også kun hjælperedskaber til at kunne identificere ting, noget der så skal føre til en fornyet beskæftigelse med og udfoldelse af Skriften. Grundlæggende handler dette om, at vi som kirke ikke begynder forfra, men at det liv, vi i dag lever med Skriften som rettesnor, er et liv, vi lever sammen med tidligere slægter.

Med *Drama of Doctrine* får Vanhoozer sagt nogle vigtige ting om lærens opgave. Til gengæld hører vi ikke noget om lærens indhold. Det er dette, det næste af Vanhoozers hovedværker, *Remythologizing Theology*, skal råde bod på. Da jeg imidlertid er ved grænsen for den plads, jeg har fået tildelt, vil præsentationen af den blive meget kortfattet.¹

Remythologizing Theology: Divine Action, Passion, and Authorship (2010)

Jo længere frem man kommer i læsningen af Vanhoozers hovedskrifter, jo mere slår det en, at det er en dogmatik, han er i gang med at skrive. Det er ikke noget, han skiller med (selv om han lægger visse spor ud i forordet til denne bog, Vanhoozer 2012 [2010], xiv). Bøgernes titler lægger ikke op til det, snarere fremstår de som selvstændige bøger med hver sit anliggende. De er udgivet på forskellige forlag. Og det er bestemt ikke meget i den måde, bøgerne er skrevet på, der lægger op til at forstå det som dele af en dogmatik – der er ingen opbygning i paragraffer eller systematiske behandlinger af de relevante spørgsmål. Ikke desto mindre følger bøgerne dogmatikkens mønster, begyndende med teologiens grundlag i Bibelen, efterfulgt af en nærmere bestemmelse af læren i dens forhold til traditionen, efterfulgt af det første bind i den egentlige dogmatiske fremstilling, det, der i gamle dogmatikere ofte bar overskriften »De Deo«, om Gud.² For det er det, denne bog handler om. Hvem er Gud, og hvordan skal vi tale om ham?

Den specielle titel – »genmytologisering af teologien« – skal ses i modsætning til Rudolf Bultmanns afmytologisering (13-17). Bultmanns forsøg på at afklæde teologien dens »mytologiske« klæde dragt holdt ikke længe. Teologien efter Bultmann har oplevet en beskæftigelse med Gud selv i hans treenige væsen, som ville have været utænkelig for Bultmann (selv om den i virkeligheden allerede tog sin begyndelse med Karl Barth, 22, 105).

Inden for de seneste årtier er den blevet totalt bestemmende hos toneangivende systematikere som Wolfhardt Pannenberg, Jürgen Moltmann, Robert Jenson, Colin Gunton og Miroslav Wolf. Det er det, Vanhoozer lægger i ordet »genmytologisering«. Det handler ikke om at falde tilbage til mytiske og naive forestillinger om Gud. Det handler om at turde bevæge sig ind i den tilgrundliggende virkelighed for det hele, det man ellers ofte forbinder med metafysik (23-30). Vi står med en konkret virkelighed, nemlig at Gud kommunikerer med os, taler til os. Det er det, det bibelske vidnesbyrd efter sit inderste væsen handler om. Hvad siger det om, hvem Gud er, og hvilket væsen han har? Nogle vil her holde sig beskedent tilbage og tænke, at det ikke er noget, vi dødelige skal gøre os tanker om. Men her insisterer Vanhoozer på nødvendigheden af at gøre sig den slags tanker.

Allerede Barth begyndte sin store dogmatik med at udfolde Guds treenige væsen på grundlag af, at Gud er en Gud, der taler til os, kommunikerer med os (199-201). For at gøre det må han være Fader, Søn og Helligånd. Det er uden tvivl en af grundene til en påfaldende forbundethed mellem Vanhoozer og Barth gennem hele bogen (kun på ét punkt kritiseres Barth, nemlig for at hans udgangspunkt er for snævert kristologisk; her ønsker Vanhoozer betonet at tage sit udgangspunkt i Guds kommunikation gennem hele Bibelen, 202f). Ikke desto mindre repræsenterer den nutidige forståelse af Gud og hans treenige væsen den store udfordring for denne bog.

Noget af det, der i forskellig grad kendetegner de nævnte systematikeres tale om Guds treenige væsen (bortset fra Barth), er, at det bruges til at tale om Guds væsens forbundethed med sit skaberværk (det er det, treenighedslæren ifølge mange af dem dybest set handler om) – hvor den oldkirkelige og klassisk teologi betone adskiltheden. Der er over hele linjen et opgør med det, man opfatter som et græsk kætteri, nemlig betoningen af Guds uforanderlighed og impassibilitet (85-89). En sådan ophøjet Gud svarer ifølge disse teologer ikke til Bibelens Gud. Her er Gud en, der indgår i et fællesskab med sit skaberværk, ja som ikke er noget uden sit skaberværk. Hans almagt udelukker ikke skaberværkets frihed, men giver netop i sin almagt plads til skaberværkets frihed (105-138). Dermed afkobles Gud f.eks. fra ansvaret for det onde.

Et af de centrale nedslag af dette møder vi i den popularitet, den såkaldte »pantentheisme« har fået (124-138), hvor man søger både at tale om Gud som en, der befinder sig over skaberværket, og som en, der gør sig til ét med sit skaberværk (Vanhoozer omtaler det som den nye ortodoksi, 31). En anden udgave af dette finder vi i den såkaldte »open theism« med dens evangelikale rødder (121, det som Peter Olsen fra Dansk Bibel-Institut har skrevet sin PhD-afhandling om og imod).

Denne artikels pladsbegrænsning gør det umuligt at udfolde, hvordan Vanhoozer tager denne udfordring op – lad det evt. være en *cliff-hanger* til at læse bogen! Men så meget kan afsløres, at Vanhoozer ikke er til sinds at opgive Guds magt som en magt, der både vil og kan

føre sin gerning igennem. Ikke at han er uden forståelse for nogle af anliggenderne i det, disse teologer står for. Og hans egen forståelse af Guds almagt udfoldes i denne bog ikke så meget i relation til den fysiske verden som i hans forhold til os i sit ord, hans kommunikative og forløsende handling med os (300-302, se også den gode sammenfatning s. 30-32). Men det er tydeligvis et afgørende anliggende for Vanhoozer at hævde Guds virkelighed og magt forud for og så at sige uafhængigt af sit skaberværk, det som i teologsprog omtales som Guds »aseitet«. En af Vanhoozers hovedfjender gennem hele bogen er menneskets og teologiens, også konservative teologers, tilbøjelighed til at gøre sig en Gud i sit eget billede, det, Feuerbach i sin tid benyttede til at afmontere Gud (18ff). Imod dette er der kun én modgift: Guds tale til os i de bibelske skrifter, i den form, de er givet os i, som fortællinger, trusler og løfter – som et drama.

Til slut

Selv om Vanhoozer uden tvivl har en stor tilhængerskare – i det populære evangelikale tidsskrift *Christianity Today* har to af de tre bøger vundet prisen som årets bog – er han ikke letlæst. Det skyldes bl.a., at han med disse bøger virkelig ønsker at gå i clinch med dem, han skriver om og mod. Dette er ikke ment som oversigtlige lærebøger, men som intense og nybrydende debatbøger. Han vil have sine modstandere i tale. Det er prisværdigt og betyder, at man virkelig kommer langt omkring og dybt ind i nutidige strømninger og tanker – hvis man er i stand til at hænge på. For det skal ikke skjules, at det ind imellem

kan være svært. Det skyldes efter mit skøn også Vanhoozers stil. Vanhoozer er ikke bare glad for litteratur på det teoretiske plan, men er selv litterat. Han elsker metaforer. Den »kedelige« opbygning med en nøgtern beskrivelse af en position og en lige så nøgtern argumentation imod er ikke hans stil. Modsigelsen og debatten blander sig hele tiden, og stilen kan til tider virke mere associerende end argumenterende. Det er muligt, at det er en stil, der passer til den postmoderne situation, vi befinder os i. Men på mig virker det ind imellem trættende og var en af grundene til, at jeg i sin tid fravalgte at bruge »Is there a Meaning« som grundbog i hermeneutik.

Samtidig vil jeg ikke lægge skjul på, at der, når det gælder teologiens indhold, er rigtig meget at lære. Vanhoozer sætter ofte meget velvalgte ord på ting, man selv har gået og tænkt, men ikke har set så klart. Hans forståelse af, hvad Bibelen

er for en bog, og hvad teologiens forhold til og omgang med den er, er efter min mening særdeles givende. Hans vilje til at tænke tingene igennem på ny uden at give køb på Bibel og tradition er der meget at lære af, selv om jeg kan have mine spørgsmål til et så ensidigt fokus på Guds tale (uden ret meget plads til hans magt til at få ting til at ske, hans kausale magt) og dermed på Bibelen som litteratur eller drama.

Uden at jeg ved det, gætter jeg på, at Vanhoozer også er populær hos evangelikale, der er trætte af traditionalismen i de sammenhænge, de kommer fra. Det er bestemt forståeligt. Og noget skyts kan de uden tvivl hente hos ham. Blot de ikke er blinde for, at Vanhoozer på ingen måde er ude på at tilpasse teologien til, hvad der lige for tiden er populært. Bl.a. af den grund vil jeg med spænding holde øje med det næste bind i hans »dogmatik«.

Noter

1 Når jeg har valgt at give *Drama of Doctrine* så meget plads i denne artikel, er det, fordi det var ved hjælp af denne bog, jeg af redaktionen oprindeligt blev bedt om at præsentere Vanhoozer. Når jeg alligevel tog de to andre bøger med, var det for at give en større fornemmelse af den sammenhæng, denne bog står i, og dermed af Vanhoozers teologi.

2 Den anderledes form, herunder den lidt tilslørede måde, bøgerne fremstår som en dogmatik på, kan meget vel hænge sammen med, at det efter Vanhoozers skøn er sådan, en dogmatik må se ud i en postmoderne tid som vor med dens modvilje mod de store systemer.

Litteratur

Meadors, Gary T. (ed). 2009. *Four Views on Moving Beyond the Bible to Theology*. Grand Rapids: Zondervan.

Stafford, Tim. 1999. »The New Theologians«. *Christianity Today*, February 1999: 30-49.

Vanhoozer, Kevin J. 1998. *Is There a Meaning in This Text? The Bible, the Reader*

and the Morality of Literary Knowledge. Leicester: Apollos.

Vanhoozer, Kevin J. 2005. *The Drama of Doctrine: The Canonical-Linguistic Approach to Christian Theology*. Louisville: WJK press.

Vanhoozer, Kevin J. 2012 [2010]. *Remythologizing Theology: Divine Action, Passion, and Authorship*. Cambridge: Cambridge University Press.

Forfatter

Asger Chr. Højlund
ach@teologi.dk